

En Skeel i Tübingen

Af Hubert Krins

Hubert Krins, der er født 1937 i Hamborg, tilbragte i 60'erne længere tid med arkitekturhistoriske studier her i landet. Arbejdet udmøntede sig 1968 i den fortrinlige afhandling Die frühen Steinkirchen Dänemarks. Hubert Krins har siden været tilknyttet fortidsmindeforvaltningen i Baden-Württemberg i Sydtykland, hvor han nu er leder for regionen Tübingen.

I denne artikel præsenterer Hubert Krins et hidtil ukendt dansk gravminde i Sydtykland. Det er sat over den unge student Christopher Skeel, hvis forældre, rigsadmiral og lensmand på Riberhus, Albert Skeel og hans hustru Berte Friis, har deres pragtfulde gravkapel i Ribe domkirke. - Artiklen vidner om forfatterens hengivenhed og om den fortrolighed med danske forhold og dansk sprog, som han erhvervede sig for snart en menneskealder siden.

Det er ikke mange danskere, som besøger stiftskirken i den gamle sydtyske universitetsby Tübingen. Men de, som gør det, kan opdage nogle interessante spor fra deres hjemland. Således findes næsten hele det danske rigsvåben på Hertug Johann Georg af Slesvig-Holstens gravmonument i kirkens kor. Han var Kong Frederik II's brodersøn og døde i Tübingen i 1613. Men den danske besøgendes opmærksomhed skal man hellere henlede på et andet mindesmærke. Når man forlader kirken gennem vestportalen, kan man oven over den i forhallens tusemørke skelne et gravmæle, sat over *Christophoro Skiel*,¹⁾ som indskriftens begyndelse røber. Dette gravmæle fortjener at blive undersøgt nærmere, fordi det er ret usæd-

vanligt, at et medlem af den kendte jyske adelsslægt Skeel fandt sit gravsted så langt fra Danmark, oven i købet på en tid, da Trediveårskrigen allerede hærgede i Tyskland.

Monumentet er et stenhuggerarbejde, udført i sandsten med fine detaljer i bruskbarokkens stil. I midterfeltet, som er indrammet af pilasterarkitektur, ses den afdøde: en ung mand iført en fornem klædedragt. Han har taget sin elegante hat af og knæler bedende foran den opstandne Kristus. To mandlige figurer står ved siden af scenen: til højre Johannes Døberen, til venstre en imponerende skikkelse med kraftig skæg, som nok snarere skal forestille Moses end Paulus.²⁾

I gravmælets øverste del dominerer det Skeelske familievåben, et tværdelt skjold, hvis øverste felt er lodret delt.³⁾ På våbenets hjelm er den ene af de to svanehalse bevaret; den holder en ring med en blå sten i næbbet. Våbenet er indrammet af tre kvindelige figurer, hvoraf den øverste bærer et barn på armen. Det er mest sandsynligt, at de forestiller de tre kristelige dyder Fides, Caritas og Spes.⁴⁾

I sokkelen er der anbragt en sort marmortavle med en indskrift, affattet på latin og skrevet med forgyldte kapitæler. Der står oversat:

Over Christof Skeel, sin højt savnede søn, har Albert Skeel, herre på Fusingø, gylden ridder, øverstbefalende til søs, rigsråd og Hans Majestæt Kongens rådgiver osv., sat dette (gravmæle) som vidnesbyrd om sin kærlighed i det Herrens år 1623

*Christof Skeels epitafium i
stiftskirken i Tübingen.
Joachim Feist fot. 1986 for Landes-
denkmalamt Baden-Württemberg.*

På pilastrene er der fæstnet syv små våbener, og man kan se, at yderligere fem er gået tabt. De forestiller slægtens stamtræ og dens fornemme historie.⁵⁾

Mange mindre og større dele af arkitekturen og af figurene, navnlig deres underarme, er forsvundet i tidens løb. Sådant er det også gået med billedværkets farverigdom og forgyldning, hvoraf der kun findes nogle få spor tilbage, f.eks. på den afdødes klædedragt. Men disse tab har næppe formindsket gravmælets kunstneriske værdi. Den tilhører stiftskirkens ypperste præstationer i denne genre, særlig på grund af ornamentikkens, bruskværkets, udførelse. Den virker næsten som en forløber for rokokoens former.⁶⁾ Kunstnerens navn er desværre ikke kendt.

Det Skeelske monument tilhører en gruppe aflignende gravmæler, som blev sat over adelige studenter. Denne kendsgerning bringer os gådens løsning nærmere. Men først skal vi se på, hvad vi ved om faderen og stifteren.

Albert, eller rigtigere: Albret Skeel var en kendt mand i datidens danske politik. Han var medlem af rigsrådet, kong Christian IV's rådgiver fra 1616 og en rigsadmiral fra samme år til 1623. Hans hovedgård og stamborg var Fusingø mellem Viborg og Randers, men han boede på Riberhus, som han havde fået som len i 1601. Det var også her, han døde i 1639. Som ung mand havde han studeret i udlandet, bl.a. i Padov og Siena og ikke mindre end to år i Strassburg. Han havde også besøgt Frankrig og England, så det er ikke mærkeligt, at han var berømt for sin dannelse og sit kendskab til de gamle sprog. I 1620 købte han Betlehems Kapel i Ribe Domkirke, og her blev han begravet sammen med sin hustru Berte Friis, som ligeledes tilhørte den danske højadel og stammede fra Hesselager på Fyn. Deres monumentale gravmæle kan endnu ses i domkirken⁷⁾

Albret Skeel ville også give sine sønner den

bedste uddannelse, de kunne få. Og det er her, Tübingen kommer ind i billedet. Inden for byens mure fandtes ikke blot et kendt protestantisk universitet, men desuden et helt nyt akademi for adelen, som hed *Collegium Illustré*. Det blev indviet i 1592 af Hertug Ludvig af Württemberg, og dets formål var, at opdrage eleverne til *hommes galants* efter fransk forbillede: de skulle ikke blot have kendskab til de humanistiske fag men også være veluddannede i ridderlige og sportslige discipliner såsom ridning og fægtning. Eleverne havde fuld adgang til det ældre universitets forelæsninger. Desuden holdt fire professorer forelæsninger i romerret, lens- og statsret, politik og historie og i nyere sprog. Collegiet blev oprettet i en ny bygning, rejst på det sted, hvor det ved reformationen opløste gråbrødrekloster havde stået. Men til skolens udstyr hørte også et boldhus i haven, en væddeløbsbane og en turneringsplads med lyst- og skydehus uden for byen. En kobberstikserie fra 1607 og forskellige illustrationer fra stambøger giver os et indtryk af livet i dette ridderakademi.⁸⁾ Med sin moderne pædagogiske undervisning fik Tübingens *Collegium Illustré* hurtigt søgning, særligt blandt den protestantiske adel i Tyskland. I 1606 fandtes der f.eks. ikke mindre end 9 fyrster, 5 grever og 51 adelsmænd på akademiet.

Det var dette moderne akademi, som Albret Skeel valgte til sine tre sønners uddannelse: Christen (f. 1603), Christof (f. 1604) og Otto (f. 1605). Det er en heldig omstændighed, at Christens rejsedagbog fra den tid er blevet bevaret.⁹⁾ Således har vi, sammen med ligprædikenerne over Christof¹⁰⁾ og Christen,¹¹⁾ fortræffelige kilder til de følgende begivenheder.

Den 23. februar 1619 forlod de tre brødre Riberhus og rejste til Gießen, ledsaget af en hovmester. Gießen blev sikkert valgt som det første mål, fordi der også her fandtes et helt nyt protestantisk universitet. Den 21. september

Collegium Illustres bevarede bygningskompleks fra slutningen af 1500-tallet, hvor den katolske Wilhelmsstiftelse har haft til huse siden 1816. Hell fot. 1974 for Landesdenkmalamt Baden-Württemberg.

drog de efter ordre¹²⁾ fra deres far videre til Tübingen, hvor de indtraf den 7. oktober. I Tübingen opholdt de sig i næsten tre år. Det må have været hårdt for de unge mennesker, som var mellem tretten og femten år gamle, da de rejste bort, at tage på en tur, som varede så længe og førte dem så langt væk fra deres hjem. Deres indbyrdes forhold siges at have været særdeles godt.

Dagen efter deres ankomst blev de optaget i *Collegium Illustre*. I tidens løb besøgte de sammen forskellige byer i nærheden af Tübingen. Vi kan følge deres vej i Christens rejsedagbog,

som desværre intet røber om deres studier og livsvilkår. I foråret 1622 blev brødrene kaldt tilbage til Danmark, og man ved, at de palmesøndag før deres afrejse gik til alters.

Men umiddelbart derefter, den 17. april, fik Christof feber, og det varede tre og en halv uge, før han kom sig lidt. Det kan godt være, han blev rask nok til at ledsage Christen og Otto på en tur til Stuttgart og Schorndorf fra 22.-25. maj. I Stuttgart overværede de Prins Magnus af Württembergs begravelse. Måske var denne rejse for anstrengende for Christof, i alt fald blev han igen alvorlig syg den 4. juni. Derfor fik

Studenter fra Collegium Illustre under ringridning uden for Tübingen. Tegning 1608 i Paul von Eybiswalds stambog i Det kgl. Bibliotek i København.

han den hellige nadver den 13. Og selv om han dagen efter som følge af den høje feber blev lidt sindsforvirret, så hørte man dog ikke andet fra ham, end at han i febevildelse dels repeterede sine daglige studier og øvelser og dels kaldte på sin kære fru moder og talte med hende.¹³⁾

Den 16. juni klokken et om morgenen døde han; tre dage senere blev han begravet i St. Jørgens Stiftskirke.

Nogen tid senere døde også hovmesteren, så Albret Skeel var nødt til at sende en ny, som hed magister Jacob Sperling. Sammen med denne rejste Christen og Otto tilbage til Danmark i september og oktober 1622.

Christen gjorde lige så stor karriere som faderen. Han blev rigsråd i 1649, men døde allerede

i 1659. Han blev begravet i Ålum kirke ved herregården Fussingø, og der blev sat et endnu bevaret gravmæle over ham. Endnu tidligere, i 1644, var Otto død.

Traditionen med studieophold i Tyskland fortsattes også i den næste generation. Man ved, at Otto Skeel, Christen Skeels søn, holdt en tale på latin ved universitetet i Tübingen i 1650'erne.

Men på denne tid eksisterede der allerede et adeligt ridderakademi i Danmark: Sorø Akademi, som blev oprettet i 1623. Kan man blive overrasket over at finde Albret Skeel i januar 1623 blandt de mænd, som diskuterede akademiets stiftelse? Og at det igen er ham, som underskrev dokumentet, hvormed Kong Chri-

stian IV grundlagde akademiet i november samme år? - Der har ikke blot været en almindelig indflydelse, men også en personligt præget forbindelse fra Tübingens *Collegium Illustre* til Sorø Akademi!¹⁴⁾

Noter:

- 1) Jeg takker Anette Siegrist, som ikke blot hjalp mig med at finde fra *Skiel* til *Skeel*, men også gjorde mit dansk læseligt. - Om familien Skeel se: Vilhelm Samuel Skeel. Optegnelser om Familien Skeel, 2. bd., København 1871 og 1882.
- 2) Albert Westermayer, Emil Wagner, Theodor Demmler, Die Grabdenkmäler der Stiftskirche zu St. Georg in Tübingen, Tübingen 1912, s. 309, identificerer figuren som Paulus og mener, at den højre muligvis er Petrus. Kan man forestille sig Petrus med bare ben? Sml. note 7!
- 3) Farverne er ombyttet i det ovre felt: til venstre rødt, til højre sølv (nu sort). Kunstneren havde sikkert kun en skriftlig bestilling, ingen tegninger.
- 4) A. Westermayer osv. 1912, s. 309, mener, at den øverste figur forestiller Maria med Jesusbarnet, men det passer ikke ind i et protestantisk koncept.
- 5) Til venstre: Ulfstand (tipoldemoder), Brahe (farmoder). Til højre: Gyldenstiern (mormoder), Bille (oldemoder 1), Sandberg (oldefader), Bille (oldemoder 2), Friis (moder). Våbenene er bestemt efter: Sven Tito Achen, Danske adelsvåbener, en heraldisk nøgle, København 1973.
- 6) A. Westermayer osv. 1912, s. 374.
- 7) Danmarks Kirker, Ribe Amt, s. 649-653. Også her findes Moses og Johannes Døberen som sidefigurer!
- 8) Afbildet i: August Willburger, Das Collegium illustre zu Tübingen, i: Tübinger Blätter, 1911, s. 1 ff., og i: Die Universität Tübingen von 1477 bis 1977 in Bildern und Dokumenten, Tübingen 1977, s. 106 ff. - Et stambogsblad findes også på det Kgl. Bibliotek i København. Det viser akademiets adelige studenter i færd med ringridning.
- 9) Christen Skeels Resedagbok 1619-1627, utgiven av Lenart Tommer, Malmö 1962.
- 10) Trykt i Tübingen 1622, holdt af Theodor Thumm.
- 11) Trykt i København 1661, holdt af Biskop Hans Svane. Delvis optrykt i: C. F. Bricka og S. M. Gjellerup, Den danske Adel i 16de og 17de Aarhundrede, I, 1874-75, s. 295-316.
- 12) Note 10, s. 299.
- 13) Note 9, s. 66 (på tysk).
- 14) S. M. Gjellelrup, Nogle Bemærkninger om samfundsforholdene, især Opdragelsen, hos den danske Adel i Tidsrummet 1536-1660, i: Historisk Tidsskrift, IV, Række, IV, s. 36: »Vyrtemberg, der med Hensyn til Skolevæsenets Udvikling saa ofte er gaaet i Spidsen for de protestantiske Lande, har ogsaa Æren af at have oprettet det første ridderlige Akademi udenfor Frankrig. Og ligesom Herlufsholms Skole havde sine Forbilleder i de vyrtembergske Klosterskoler, saaledes er der ingen Tvivl om, at det var det bekjendte *Collegium Illustre* i Tybingen, der foresvævede Christian IV ved Oprettelsen af Sorø Akademi.«